

Bóg w przedszkolu i szkole. Zarys katechezy przedszkolnej i wczesnoszkolnej, pr. zb. pod red. Zbigniewa Marka SJ.

W teorii katechezy wiele pisze się o potrzebie zwracania uwagi na aspekt antropologiczny katechezy. W polskich publikacjach katechetycznych nie podjęto jednak szczegółowych badań nam warunkami i możliwościami wprowadzania do praktyki katechetycznej. Brak ten przynajmniej częściowo zostaje uzupełniony przez autorów książki „Bóg w przedszkolu i szkole”. Należy też zauważyć, że pozycja ta stanowi pierwsze w Polsce, jeśli nawet nie w całej Europie, całościowe ujęcie problematyki katechezy dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym. Podstawą opracowania omawianej pozycji stały się wytyczne zawarte w katechetycznych dokumentach Urzędu Nuczycielskiego Kościoła: „Ogólna instrukcja katechetyczna” z 1971 roku; adhortacja papieża Jana Pawła II o katechizacji „Catechesi tradendae” z 1979 r.; oraz „Dyrektorium ogólne o katechizacji” z 1997 r.

Autorzy omawianej pozycji wychodzą z założenia potwierdzonego przez psychologię, iż wiek przedszkolny i wczesnoszkolny kieruje się odrębnymi prawami rozwojowymi, w tym także rozwojem religijnym. Teza ta nie stała się jednak przedmiotem dowodzenia, lecz w oparciu o nią podjęto próby ukazania specyficznego charakteru katechezy dziecka w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym.

Niepowtarzalność i odmienność katechezy wczesnego wieku starano się ukazać w kontekście współczesnego rozumienia natury katechezy Kościoła katolickiego (roz-

dział I). Przywołując naturę katechezy, w czterech następnych rozdziałach pracy analizowane i opisywane są specyficzne uwarunkowania katechezy odnoszącej się do dziecka w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym. Charakterystykę uwarunkowań tej katechezy ukazano najpierw w odniesieniu do mającego miejsce rozwoju osobowości dziecka. W tym celu dokonano dość szczegółowego opisu zmian zachodzących w różnych zakresach osobowości dziecka (rozdział II). Lektura tego rozdziału wydaje się być przydatna zarówno dla katechetów, jak i wychowawców dziecka z przedszkola i szkoły, a przede wszystkim dla rodziców. W rozdziale tym zwrócono uwagę nie tylko na skomplikowany proces rozwoju dziecka, ale też na uwarunkowania, jakie mogą powodować jego zahamowanie. Rozdział ten, pozornie niewiele mający wspólnego z katechezą, w rzeczywistości wskazuje na możliwości, jak również zagrożenia związane z wprowadzaniem małego dziecka w rzeczywistość wiary. Możliwości jak i zagrożenia wynikają ze wskazanej w pracy odrębności i specyfiki wieku przedszkolnego i wczesnoszkolnego. Wskazano także na prawa, których respektowanie decydować będzie o poprawności i skuteczności oddziaływań wychowawczych, a przez to wspierać pełny rozwój dziecka.

Kolejny rozdział ma charakter ściśle katechetyczny. Podjęto w nim badania nad możliwościami realizacji celów i zadań katechezy wobec dziecka w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym. Zwrócono uwagę, że cele i zadania katechezy na tym etapie rozwoju człowieka odnoszą się przede wszystkim do inicjacji w życie wiarą, w życie chrześcijańskie. Wskazano, że zadania te należy realizować przede wszystkim poprzez wprowadzanie dziecka i uczenie go nawiązywania opartych na wyznawanej wierze osobowych więzów z Bogiem. Warto w tym miejscu podkreślić, że autorzy nie porzucali na omawianiu samych form takiej inicjacji, lecz sięgnęli i wskazali na najgłębszą i najważniejszą podstawę procesów inicjacji w życie wiarą – na kształtowany przez szeroko rozumianą katechezę obraz Boga. Należy też zwrócić uwagę na bardzo szczegółowe omówienie samego procesu kształtowania obrazu Boga u małego dziecka, jak też wskazanie zagrożeń polegających na jego deformacji. Po przedstawieniu znaczenia właściwego rozwoju obrazu Boga u dziecka oraz zagrożeń płynących z jego deformacji we wczesnym wieku, autorzy pracy zajęli się omawianiem form oddziaływań inicjacyjnych, które sprzyjać mogą poprawnemu wprowadzaniu małego dziecka w życie wiarą.

Obok specyficznie katechetycznego zadania, jakim jest inicjacja w życie wiarą w rozprawie zajęto się także zagadnieniem wychowywania poprzez katechezę (rozdział IV). Podstawowa teza, do której odwołują się autorzy pracy, mówi o tym, że jest tylko jedno wychowanie – wychowanie ludzkie. Autorzy pracy wychodzą z powszechnie uznanego prawa rodziców do decydowania o kształcie wychowania ich dzieci. Tymaczą przy tym, że wychowanie w duchu wiary nie przeszkadza, wręcz ubogaca wychowanie „humanistyczne” dziecka, bo odsłania przed nim nowy wymiar prawdy o czło-

wieku i o jego przeznaczeniu. Stoją też na stanowisku, że system wychowywania wspierany wiarą w Boga sprzyja i wspiera założenia każdego wychowania – kształtowanie postaw społeczno-moralnych. Godne odnotowanie jest także zwrócenie w tym rozdziale uwagi na wychowawczą rolę literatury dziecięcej. Być może rozdział ten byłby jeszcze bogatszy, gdyby autorzy pracy zdecydowali się zwrócić uwagę na przynajmniej ważniejsze punkty rozpoczętego procesu rozwoju religijnego.

Wreszcie w ostatnim, piątym rozdziale podjęte zostały rozważania natury bardziej teoretycznej. Jest w nim mowa o skuteczności oddziaływań katechetycznych. Rozdział adresowany jest w pierwszej kolejności do rodziców i wychowawców dziecka. Zajęto się w nim przede wszystkim kwestią odpowiedzialności za skuteczność katechezy i wychowania w wierze. Czytelnikowi wiele do myślenia mogą dać rozważania nad zakresami uczestniczenia i ponoszenia odpowiedzialności za procesy katechezy dziecka w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym: rodziców, przedszkola i szkoły, a także Kościoła.

Wydaje się, że omówiona praca stanowi cenny wkład w polską myśl katechetyczną zamykającą dwudziesty wiek. Można się też spodziewać, że zainspiruje ona do dalszych szczegółowych badań, chociażby nad przebiegiem procesu rozwoju religijnego oraz nad respektowaniem w publikowanych materiałach dla katechezy dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym wskazywanych w pracy wymogów antropologiczno-teologicznych.

Andrzej Hajduk SJ